

УДК . 37.015.75

DOI: <https://doi.org/10.33216/2220-6310-2021-102-3-169-179>

НАБУТТЯ ДУХОВНОСТІ ЗРОСТАЮЧОЮ ОСОБИСТІСТЮ ЗАСОБАМИ «ВАЛЬДОРФСЬКОЇ ПЕДАГОГІКИ»

С. В. Коновець

ORCID 0000-0003-1884-2559

У змісті статті розглядається проблема з набуття духовності зростаючою особистістю на засадах вивчення її оптимального впровадження відповідного досвіду всесвітньо відомої «вальдорфської педагогіки» у вітчизняних освітньо-виховних закладах. Обґрунтовуються психолого-педагогічні та особистісні аспекти феномену «духовність». Аналізуються відомі визначення ступенів і критеріїв духовності, а також оптимальні методологічні принципи (історизму, системності, розвитку, науковості, всебічного вивчення явищ і процесів, їх взаємозв'язку та взаємозумовленості) й відповідні методологічні підходи (системний, феноменологічний, антропологічний, аксіологічний, особистісний, діяльнісний, технологічний, культурологічний), необхідні для організації та здійснення процесу набуття духовності зростаючою особистістю.

Окрім цього, підкреслюється значущість використання у зазначеному процесі мистецьких творів. Розглядається доцільність визначення дієвості для набуття духовності зростаючою особистістю застосування найефективніших форм і методів (систематизації, синтезу, узагальнення педагогічного досвіду, самовиховання, самоактуалізації, моделювання проблемних ситуацій) та впровадження відомих педагогічних технологій (особистісно-орієнтованої, технології створення ситуації успіху, технології колективної творчості, інтеграції різних видів діяльності та «вальдорфської педагогіки»). Презентуються й обґрунтовуються освітньо-виховні особливості «вальдорфської педагогіки». Визначаються основні складові, критерії та засоби духовно-орієнтованого виховання загалом і презентуються системні, успішні й переконливі форми та методи здійснення духовного розвитку дітей та молоді в умовах традиційних «вальдорфських шкіл» зокрема.

Ключові слова: *духовність, зростаюча особистість, методологічні принципи і методи духовного виховання, основні засади та досвід «вальдорфської педагогіки».*

В сучасних умовах актуальним і значущим у педагогічно-виховній сфері вітчизняної освіти є обґрунтування та визначення змісту і засобів набуття духовності зростаючою особистістю.

Для визначення актуальності виховання зростаючої особистості та її духовного розвитку є доцільним врахування сутності таких базових категорій, як: *індивід* (окрема особа, яка має здатність самій продукувати життєву активність, ставати суб'єктом і об'єктом соціальних стосунків та мати певний рівень знань і засобів задля таких проявів); *індивідуальність* (прояв у людини темпераменту, характеру, звичок, інтересів, здібностей, стилю діяльності, а також таких якостей пізнавальних процесів, як: сприймання, пам'яті, мислення, уяви); *особистість* (людина, яка має здатність усвідомлювати не лише взаємини з дійсністю, але і свої власні життєві принципи й ідеали та формувати шляхи їх реалізації, в тому числі – у набутті духовності).

Загальновідомо, що вивчення, визначення і тлумачення сутності феномену «духовність» має глибокі життєві та науково-історичні пояснення – від витоків до сьогодення. Тому вбачається доцільним передусім з'ясувати зміст, суть та основні критерії феномену «духовність».

На думку відомого українського вченого, академіка С. Гончаренка, духовністю є «індивідуальна вираженість у системі мотивів особистості двох фундаментальних потреб: ідеальної потреби пізнання й соціальної потреби жити, діяти «для інших»... З категорією «духовність» співвідноситься потреба пізнання світу, себе, смислу і призначення свого життя. Людина духовна в тій мірі, в якій вона задумується над цими питаннями і прагне дістати на них відповіді. Втрата духовності рівноважна втраті людяності. Формування духовних потреб особистості є найважливішим завданням виховання» (Гончаренко, 2011, с.145).

На особливу увагу заслуговують важливі висновки визначного українського вченого – академіка, психолога і педагога І. Беха (2018), який вважає проблеми з духовного розвитку особистості дуже актуальними й імперативними та стверджує, що сучасним науковцям необхідно «конкретніше шукати шляхи свідомого і вільного сходження особистості до вищих духовних цінностей» (с. 11). За його переконаннями, «духовна цінність, щоб стати надбанням вихованця, вимагає сформованості особливого мотиву – незвичного світосприйняття»... та «головне під час цього, щоб духовна особистість переконалась у тому, що вищі цінності складають основний зміст її життя» і тому «підростаюча особистість, яка виявила готовність володіти духовною цінністю, має час від часу перебувати у духовній аурі» (Там само, с. 12).

Для цього академік І. Бех (2018) визначає основні поняття духовно орієнтованого виховання для набування особистістю духовності, а саме: «Духовна зрілість. Духовна відповідальність. Духовна готовність діяти вчинково. Духовна мужність. Духовні надбання. Надбудована спрямованість. Вищі духовні смисли. Я-духовне. Духовна настанова (стійка схильність). Духовне вдосконалення. Духовна вихованість. Духовне життя. Духовні стани. Духовний розвиток і саморозвиток. Духовне призначення» (Там само, с. 12-13).

Цілком логічним продовженням цих тверджень стало визначення науково-педагогічною дослідницею В. Оржеховською ступенів та критеріїв духовності й серед них таких, як: перший ступінь – «духовність – цінності людського серця, спрямовані на зовнішній світ»; другий ступінь – «духовність – розуміння власного сенсу життя»; третій ступінь – «духовність – особиста відповідь на вічні запитання що є добро та зло, істина та краса». У відповідності з цим вчена також визначає критерії духовності: «1. Наявність у людини потреби пізнавати світ, себе, сенс життя. 2. Перевага духовних потреб як мотивів поведінки у діяльності. 3. Духовний тип поведінки, який виявляється у будь-яких формах емпатії (позитивне сприйняття внутрішнього світу інших людей, відчуття єдності з ближніми, з усім людством, ставлення до природи, усьому живому). 4. Активне прагнення людини до сприйняття і створення краси, тобто сформована естетична потреба та естетична спрямованість. 5. Повага людини до будь-якої форми життя, усвідомлення своєї єдності зі Всесвітом» (Оржеховская, 2012, с. 37, 39).

Окрім того, для розгляду проблеми набуття особистістю духовності, доцільно брати до уваги висновки таких вітчизняних учених, як: І. Зязюна, В. Радула, О. Рудницької, Г. Шевченко, О. Шульги та інших. Для прикладу, в сучасному «Соціально-педагогічному словнику» (за ред. В. Радула) пояснюється, що духовність – це «особливий вимір людського буття, який виявляється у процесі реального самовизначення особистості. Справжнім сенсом духовного розвитку є зміна місця людини в навколишньому світі, в якому вона фіксує сферу свого буття і в якому можливе її самовизначення. Визнання себе як вільної істоти та відповідальність за долю світу є основою духовності людини (Радул, 2015, с. 99).

Визначну роль у процесі дослідження проблеми набуття духовності зростаючою особистістю відіграє методологія, котра, на думку відомого українського філософа В. Петрушенка (2009), не лише вчення про методи наукового пізнання, але і «метатеорія науки, завданням якої є реконструкція науки з метою виявлення особливостей її будови та оптимізації її функціонування» (с. 71).

Методологія дослідження проблеми набуття духовності зростаючою особистістю ґрунтується на засадах: загальних положень теорії розвитку особистості, теорії пізнання, її основних методологічних принципах – історизму, системності, розвитку, науковості, всебічного вивчення явищ і процесів, їх взаємозв'язку та взаємозумовленості та оптимального використання оптимальних методологічних підходів (системного, феноменологічного, антропологічного, аксіологічного, особистісного, діяльнісного, технологічного, культурологічного) й необхідного для дослідження діалектичного зв'язку об'єктивних і суб'єктивних факторів цілісності та комплексного використання методів дослідження.

Таким чином, залежно від актуальності та особливостей досліджуваної проблеми, набуття духовності зростаючою особистістю з урахуванням оптимальності й різною мірою пропорційності доцільно враховувати відповідні методологічні принципи, підходи і методи.

Разом з тим, розглядаючи актуальність і способи вирішення проблеми набуття духовності зростаючою особистістю, вбачається доцільним підкреслити, що велике значення для цього процесу безперечно має тема материнства й зокрема виховного впливу образу Матері, який існує не лише у житті, але й втілений у різноманітних мистецьких творах. Загальновідомо, що майже кожна особа з дитинства зберігає у своїй пам'яті образ Матері, котра дарує їй свою духовність й душевне тепло, безкорисливу любов, ніжність, ласку, приємні емоції та допомагає бачити у красі людських відносин духовне благородство, доброту і щирість.

Важливо наголосити, що видатний дослідник питань духовності Е. Фромм у своїй глибоко змістовній праці «Душа людини» називав материнську любов «найдоступнішим для розуміння прикладом продуктивної любові, оскільки сама її сутність – у турботі та відповідальності» (Фромм, 1992, с.116) й підкреслював те, що її «сповнену альтруїзму та відсутністю егоїзму, називають найпіднесеним різновидом любові, а її зв'язки найсвятішими з усіх емоційних зв'язків» (Там само, с. 136).

Також вважається визначальним, коли серед важливих складових духовного розвитку людини, за переконанням справжнього Оракула Духа – Г. Сковороди, був образ Матері, яку він визнавав «Природою (Натурою)» тому, що все народжене від таємних безмежних її надр, як від Всеєдиної Матері лона, часове своє має Начало.

Це є беззаперечним, оскільки образ Матері – один з найпоширеніших та найулюбленіших не лише у світовому, але й в українському мистецтві. Адже материнська любов є незбагненим феноменом особистісно-духовного розвитку людини. Поряд із втіленням образу Матері в

сакральному мистецтві чимало художників звертаються до його і в інших видах образотворчого мистецтва (станковому живописі, книжковій графіці, скульптурі, декоративно-вжитковому мистецтві, писанкарстві тощо).

Яскравим прикладом цього може слугувати малярська робота видатного українського художника-поета Тараса Шевченка – «Катерина» (з вітчизняного музею Тараса Шевченка в м. Київ), яку було створено ним за власною одноіменною поемою, де в алегоричній формі відтворювався образ улюбленої, виплеканої в уяві, рідної України. Тому зовсім не випадковою є неоднозначна аналогія у композиційному трактуванні зображення простої селянської дівчини-кріпачки Катерини та постаті святої Марії у «Сикстинській мадонні» Рафаеля. Отже, Т. Шевченко запропонував глядачеві своє сприйняття Катерини як справжньої української «Мадонни», майстерно передаючи в цьому образі високу духовну красу та людську гідність.

Відтак, підсумовуючи зазначене, доцільно визнати очевидну значущість мистецьких творів, зокрема, творів образотворчого мистецтва, в яких втілюється образ Матері, саме для особистісно-духовного розвитку кожної людини у таких напрямках, як: антропоцентричний, коли накопичуються базові знання та духовно-етичні цінності, здійснюється індивідуалізація і самореалізація; геоцентричний, – з метою формування милосердя, довіри, скромності, поваги, емпатії, мужності, толерантності, прагнення наслідувати релігійні традиції; соціоцентричний, коли трансформується набутий духовний досвід через взаємодію свідомості, почуттів та діяльності особистості.

Відомо, що важливим у духовному вихованні зростаючої особистості є обґрунтування та розгляд дієвості застосування найефективніших форм і методів (систематизації, синтезу, узагальнення педагогічного досвіду, самовиховання, самоактуалізації, моделювання проблемних ситуацій) та впровадження відомих і новітніх освітньо-виховних технологій (особистісно-орієнтованої, «вальдорфської педагогіки», формування творчої особистості, саморозвитку, проєкто-моделюючої, інноваційних та інформаційних технологій, а також – технології створення ситуації успіху, технології колективної творчості, технології з інтеграції різних видів діяльності тощо).

При цьому відомо, що однією з «найстарших» з даного переліку освітніх технологій є так звана «вальдорфська педагогіка», яка була заснована творцем антропософії – Рудольфом Штейнером ще на початку ХХ століття, в 1919 році. Цю технологію також називають сучасною духовно-науковою екологією становлення особистості, оскільки вона є системою самопізнання й саморозвитку особистості за допомогою

мистецтва в умовах свободи навчання, виховання і творчості, в поєднанні емоційного та надчуттєвого досвіду з набуття духовності. Особливу підтримку в цьому мало врахування засад вчення про сприйняття дійсності як поступового самовдосконалення (антропофософії), що сприяло втіленню в шкільну практику прогресивних ідей «вільного виховання» та «гуманістичної педагогіки».

Сутність «вальдорфської педагогіки» полягає в розвитку здібностей до пізнання і розвитку образного сприймання світу, що відповідно приводить дитину або молоду людину до особистісної досконалості. При цьому особливо цінним є те, що впродовж навчання у «вальдорфській школі» готують не майбутніх спеціалістів вузького профілю, а різнобічних, гармонійних, духовно та творчо розвинених, фізично здорових, зацікавлених особистостей, які зможуть знайти своє важливе місце у житті.

Відтак, «вальдорфську педагогіку» можна схарактеризувати як цілісну систему самопізнання й саморозвитку, в якій (у період навчання з 7 до 21 року) духовність посідає одне з найперших місць у навчально-виховному процесі й спрямована передусім на учнів та їхні інтереси, а творча діяльність органічно вплетена в опанування усіма освітніми предметами. При цьому, вчитель мав оптимально враховувати те, що «дитині потрібно щось прекрасне, потрібна радість при виконанні завдання. Тому будь-яке заняття мистецтвом, якщо його подають живо, з фантазією, відповідає цій вимозі» (Карлгрен, 1992, с. 56).

Зокрема, діяльність «вальдорфської школи» була побудована на таких концептуальних положеннях, при яких: «розвиток дитини відбувається за зазделегідь заданим, генетично детермінованим планом, що передбачає спонтанність вільного розвитку природних задатків; вільне виховання і навчання, без примусу, насильства духовного і тілесного; відмова від влади над дітьми; виховання і навчання пристосовуються до дитини, а не вона до них; культ творчої особистості та розвиток індивідуальності засобами мистецтва; розвиток образного сприйняття світу; важливість не результату, а процесу; екологія і культ здоров'я; єдність розвитку розуму, серця і руки; школа для всіх; єдине життя педагогів і учнів; велика увага естетичному розвитку і трудовому вихованню» (Карлгрен, 1992, с. 48-49).

Основними завданнями вчителів «вальдорфської школи» було – не зачіпаючи власного «Я» учня, сприяти його розвитку таким чином, щоб його «дух» – індивідуальність міг би стати досконалим та творчим (креативним). Учитель мав не «штампувати» індивідуальність учнів, а служити такій індивідуальності. Для цього йому потрібно на підставі зовнішніх факторів намагатися скласти собі уявлення про майбутні можливості, котрі заховані у самій сутності зростаючої особистості.

Неабияке значення мала натхненна й творча праця педагогів даної школи, адже «...імпульси, що ідуть від учителя, його активна участь у творчій діяльності дітей постійно підтримують незмінний та глибокий інтерес до творчої роботи» (Там само, с. 56). Отже, в цій школі усі прагнули до такого методу і таким людським стосункам, в результаті яких учителі та учні стають по-справжньому близькими людьми. Адже відомо, що «учні, ймовірно, переймуть щось у такого учителя, якого вони люблять, ніж того, хто для них чужий». А ще для усіх викладачів «вальдорфської школи» головним було те, «щоб педагоги неминуче впливаючи на учнів, не стригли би усіх під один гребінець, а все ж таки сприяли розвитку, співпадаючому з їхніми власними уподобаннями» (Там само, с. 110).

У «вальдорфській школі» учням давали змогу проявити свою духовну і душевну схильність у різних видах діяльності, вивільнюючи таким чином закладені в них інстинкти. Також, окрім зазначеного, всі заняття творчою діяльністю і розвиток творчих здібностей розглядався як додатковий спосіб для тренування волі, «оскільки немає кращого способу виховати духовну волю, ніж постійно та з радістю звертаючись до тих самих вправ тоді, коли потрібно подолати труднощі й проблеми (Там само, с. 59).

Таким чином, засоби «вальдорфської педагогіки» були побудовані за умов, коли розвиток зростаючої особистості «здійснюється стрибкоподібно декількома шаблями: Перший з них – народження фізичного тіла. У віці 7 років народжується «перше духовне тіло», завдяки чому починається внутрішнє емоційно-образне життя; в 14 років народжується «друге духовне тіло», що створює умови для самостійного емоційного життя і мислення; в 21 рік відбувається народження людського «Я».

За задумом Р. Штейнера, кожний з названих циклів мав здійснюватися у відповідності до специфічних вимог, побудованих на певних концептуальних положеннях й зокрема таких, як: «Вільне виховання і навчання, без примусу, насильства, духовного і тілесного. Відмова від влади над дітьми. Свобода як засіб виховання. Свобода навчання, виховання та творчості. Виховання і навчання пристосовуються до дитини, а не вона до них. Дитина у процесі навчання сама проходить, осягає всі етапи розвитку людства – тому не треба забирати «дитинство», інтелектуалізувати розвиток завчасно. Розвиток дитини відбувається за заделегідь заданою, генетично детермінованою програмою, передусе навчанням і визначає його. Навчання невіддільне від виховання: будь-яке навчання є одночасно і вихованням певних якостей особистості. Спонтанність вільного розвитку природних задатків. Культ творчої особистості, розвиток індивідуальності засобами мистецтва. Імітація як засіб навчання. Поєднання європейської і східної культур: вчення Христа та

уявлення про особистість як сукупність фізичного тіла та ефірного, астрального. Єдність розвитку розуму, серця і руки. Школа для всіх. Єдине життя педагогів і учнів. Обережність, увага, дбайливість, ненасилля та допомога, але, насамперед, любов до дитини. Розвиток образного сприйняття світу. Збереження об'єктивності знань і прагнення зробити їх частиною реального життя. Важливість не результату, а процесу. Екологія і культ здоров'я. Велика увага естетичному розвитку і трудовому вихованню» (Там само).

Заслугує на увагу й особливий методичний підхід учителів «вальдорфської школи» до виховання як до мистецтва. Дуже цікавим фактом є те, що навіть після того, як Р. Штейнера не стало, «вальдорфська педагогіка» вже понад сто років упевнено крокує нашою планетою, завойовуючи серця і душі дітей, підлітків, юнацтва та учителів, посправжньому захоплених справою свого життя – педагогікою.

Та, якщо у першій половині ХХ ст. досвід «вальдорфських шкіл» активно поширювався країнами Західної Європи (Швейцарія, Великобританія, Голландія, Данія, Ірландія, Швеція, Фінляндія, Бельгія, Австрія, Франція, Італія, Іспанія, Люксембург), то згодом, впродовж того ж й на початку нинішнього століття, подібні школи були відкриті й успішно працюють на обох материках Америки, в Австралії, Японії, Південній Африці, а також у Польщі, Угорщині, Литві, Латвії, Естонії та Чехії.

При цьому на особливу увагу заслуговує те, коли останнім часом «вальдорфські школи» активно діють й в незалежній Україні, що додатково підтверджує ефективність «вальдорфської педагогіки» як у плані успішної результативності цієї педагогічної технології, так і стосовно перспективності її подальшого впровадження до сучасного навчально-виховного процесу в наших вітчизняних закладах освіти різних рівнів та типів.

У підсумку стає можливим висновок: цілком ймовірним є те, що зростаюча особистість зможе успішно набувати духовність, якщо вона буде спроможна до самовизначення, самоствердження, а також – прояву й актуалізації духовно-творчого потенціалу в різних видах життєдіяльності за власною ініціативою та усвідомленим вибором відповідних засобів.

Література

1. Бех І. Д. Особистість на шляху до духовних цінностей: монографія. Київ – Чернівці : Букрек: ІЗМН, 2018. 296 с.
2. Гончаренко С. У. Український педагогічний енциклопедичний словник: видання друге, доповнене й виправлене. Рівне : Волинські береги, 2011. 552 с.

3. Карлгрен Ф. Воспитание к свободе. Педагогика Рудольфа Штейнера. Из опыта международного движения вальдорфских школ. Москва : Издательство Московского Центра вальдорфской педагогики, 1992. 272 с.
4. Оржеховская В. М., Кузнецова С. В. Духовность как источник здоровья: учебное пособие. Изд. 3-е, доп. Київ: Освіта України, 2012. 192 с.
5. Петрушенко В. Л. Тлумачний словник основних філософських термінів; МОН України, Нац. ун-т. «Львівська політехніка». Львів : НТ «ЛПУ», 2009. 261 с.
6. Соціолого-педагогічний словник / за заг. ред. В. В. Радула, вид 2-е. Харків: Мачулін, 2015. 444 с.
7. Фромм Э. Душа человека: сборник; общ. ред. П. С. Чуревича; пер. с англ. Москва : Республика, 1992. 430 с. (Мыслители XX века).

References

1. Bekh, I. D. (2018). *Osobystist na shliakhu do dukhovnykh tsinnosti: monohrafiia* [Personalities on the way to spiritual values: monograph], 296. Kyiv – Chernivtsi: Bukrek: IZMN (ukr).
2. Honcharenko, S. U. (2011). *Ukrainskyi pedahohichnyi entsyklopedychnyi slovnyk* [Ukrainian pedagogical encyclopedic dictionary] (2d.ed., supplemented, corrected, 552). Rivne : Volynski oberehy, 552 (ukr).
3. Karlgren, F. (1992). *Vospitanie k svobode. Pedagogika Rudol'fa Shteynera. Iz opyta mezhdunarodnogo dvizheniya val'dorfskikh shkol* [Education for freedom. Rudolf Steiner's pedagogy. From the experience of the international movement of Waldorf schools], 272. Moscow: Publishing House of the Moscow Center of Waldorf Pedagogy (rus).
4. Orzhekhovskaya, V. M., & Kuznetsova, S. V. (2012). *Dukhovnost kak istochnik zdorovyia: uchebnoe posobie* [Spirituality as a source of health: tutorial]. (3d ed., suppelemnted, 192). Kyiv: Osvita Ukrainy (rus).
5. Petrushenko, V. L. (2009). *Tlumachnyi slovnyk osnovnykh filosofskykh terminiv* [Explanatory dictionary of basic philosophical terms], 261. Ministry of Education and Science of Ukraine, National University "Lviv Polytechnics". Lviv: NT "LPU" (ukr).
6. Radul, V. V. (2015). *Sotsiolooho-pedahohichnyi slovnyk* [Sociological and pedagogical dictionary]. (2d. ed., 444). Kharkiv: Machulin (ukr).
7. Fromm, E. (1992). *Dusha cheloveka: sbornik* [The human soul: collection], 430. P. S. Churevich (Ed.). Translation from English. Moscow: Respublika (Thinkers of the twentieth century) (rus).

РАЗВИТИЕ ДУХОВНОСТИ У ФОРМИРУЮЩЕЙСЯ ЛИЧНОСТИ СРЕДСТВАМИ «ВАЛЬФОРДСКОЙ ПЕДАГОГИКИ»

С. В. Коновец

В содержании статьи рассматривается проблема развития духовности у формирующейся личности на основе изучения и оптимального внедрения соответствующего опыта всемирно известной «вальдорфской педагогики» в

отечественных учебно-воспитательных заведениях. Обосновываются психолого-педагогические и личностные аспекты феномена «духовность». Анализируются известные определения степеней и критериев духовности, а также оптимальные методологические принципы (историчности, системности, развития, научности, всестороннего изучения явлений и процессов, их взаимосвязи и взаимообусловленности) и соответствующие методологические подходы (системный, феноменологический, антропологический, аксиологический, личностный, деятельностный, технологический, культурологический), необходимые для организации и осуществления процесса развития духовности формирующейся личности.

Также подчеркивается значение использования в данном процессе художественных произведений. Рассматривается целесообразность определения действенности для развития духовности формирующейся личности использования наиболее эффективных форм и методов (систематизации, синтеза, обобщения педагогического опыта, самовоспитания, самоактуализации, моделирования проблемных ситуаций) и внедрения известных педагогических технологий (личностно-ориентированной, технологии создания ситуации успеха, технологии коллективного творчества, интеграции разных видов деятельности и «вальдорфской педагогики»),

Презентуются и обосновываются образовательно-воспитательные особенности «вальдорфской педагогики». Определяются основные составляющие, критерии и способы духовно-ориентированного воспитания в целом и презентуются системные, успешные и убедительные формы и методы осуществления духовного развития детей и молодежи в условиях традиционных «вальдорфских школ» в частности.

Ключевые слова: духовность, формирующаяся личность, методологические принципы и методы духовного развития, основные способы и опыт «вальдорфской педагогики».

SPIRITUALITY DEVELOPMENT IN THE GROWING PERSONALITY BY MEANS OF "WALDORF PEDAGOGY"

S. V. Konovets

The content of the article considers the problem of acquiring spirituality by a growing personality on the basis of studying and optimal implementation of the relevant experience of the world-famous "Waldorf pedagogy" in domestic educational institutions. Psychological, pedagogical and personal aspects of the phenomenon of "spirituality" are substantiated. Known definitions of degrees and criteria of spirituality, as well as optimal methodological principles (historicism, system, development, science, comprehensive study of phenomena and processes, their relationship and interdependence) and relevant methodological approaches (systemic, phenomenological, anthropological, axiological, personal, activity, technological, culturological), necessary for the organization and implementation of the process of acquiring spirituality by a growing personality are analyzing.

In addition, the importance of using works of art in this process is emphasized. The expediency of determining the effectiveness for the acquisition of spirituality by a growing individual using the most effective forms and methods (systematization, synthesis, generalization of pedagogical experience, self-education, self-actualization, modeling of pedagogical and problem situations) and the introduction of well-known pedagogical technologies, integration of different activities and "Waldorf pedagogy" are considered.

The educational features of "Waldorf pedagogy" are presented and substantiated. The main components, criteria and means of spiritual-oriented education in general are determined and systematic, successful and convincing forms and methods of spiritual development of children and youth in the conditions of traditional "Waldorf schools" in particular are presented.

Key words: *Spirituality, growing personality, methodological principles and methods of spiritual education, basic principles and experience of "Waldorf pedagogy".*

Коновець Світлана Володимирівна – доктор педагогічних наук, професор; академік Академії міжнародного співробітництва з креативної педагогіки; головний науковий співробітник лабораторії морального, громадянського та міжкультурного виховання Інституту проблем виховання НАПН України (м. Київ, Україна). E-mail: mriya1303@gmail.com

Коновець Светлана Владимировна – доктор педагогических наук, профессор; академик Академии международного сотрудничества по креативной педагогике; главный научный сотрудник лаборатории нравственного, гражданского и межкультурного воспитания Института проблем воспитания НАПН Украины (г. Киев, Украина). E-mail: mriya1303@gmail.com

Konovets Svitlana Volodymyrivna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor; Academician of the Academy of International Cooperation in Creative Pedagogy; Chief Scientist of the Laboratory of Moral, Civil, and Intercultural Education of the Institute of Problems on Education of NAES of Ukraine (Kyiv, Ukraine). E-mail: mriya1303@gmail.com